

## **Рецензия**

**по процедура за защита на дисертационен труд на тема:**

***Християнската любов към ближния***

***в съвременния секуларен контекст: проблеми и предизвикателства***

**за придобиване на образователна и научна степен „доктор“**

**от кандидат: Ваня Величкова Карчина,**

Област на висше образование: **2. Хуманитарни науки**

Професионално направление: **2.4.. Религия и теология, специалност „Нравствено богословие“**

**Богословски факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“**

Рецензията е изготвена от:

**доц. д-р Магдалена Маринова Легкоступ –**

**Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“,**

**в качеството на член на научното жури,**

**съгласно Заповед № РД 38-564 / 29.11.2021 г. на Ректора на Софийския университет**

### **1. Обща характеристика на дисертационния труд и представените материали**

Представеният дисертационен труд отговаря на критериите за научно изследване и се отличава с актуалност и значимост. Съдържанието му е в общ обем от 356 стандартни страници и включва предговор, увод, три глави, заключение, библиография, три приложения и декларация за автентичност. Чистият текст е 310 страници. Библиографията, подразделена на извори, църковни становища и документи и научно-критични изследвания, вкл. електронни ресурси, съдържа 237 заглавия, релевантни на съдържанието на дисертацията, но само на български език.

Дисертацията е придружена от автореферат и съпътстващи документи, които са съобразени напълно с изискванията на закона и другите нормативни документи, които уреждат процедурата по защитата.

### **2. Данни и лични впечатления за кандидата**

Карчина завършва Централния институт за подготовка на здравни кадри с професионална квалификация „медицинска сестра – общ профил“ през 1989 година. Придобива ОКС „бакалавър“ и професионална квалификация „Теолог и учител по религия“ в Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, специалност

„Богословие“. През 2016 г. завършва магистърска програма „Вяра и живот“ в Богословския факултет на СУ и придобива магистърска степен по теология. През 2018 г. печели редовна докторантура по научната специалност „Нравствено богословие“ в Богословския факултет на СУ. Неин научен ръководител е доц. д-р Костадин Нушев. През 2021 г. Карчина е отчислена с право на защита. Завършването на дисертационния текст в рамките на законно установения срок е добър атестат за докторанта и неговия научен ръководител. В CV-то на Карчина не са отразени нейни участия в научни проекти и теоретични форуми, не са съобщени специализации, външни семестри в наши и чуждестранни университети, научни преводи и други форми на академична активност. Нямам лични впечатления за кандидата.

### **3. Съдържателен анализ на научните и научно-приложните постижения на кандидата, съдържащи се в представения дисертационен труд и публикациите към него, включени по процедурата**

Текстът на дисертацията е организиран в предговор, увод, три глави и заключение. Те са добре балансирани, което показва успешна рефлексия върху тематиката и нейното архитектурно теоретизиране.

В *увода* коректно са изложени необходимите реквизити на жанра дисертация. Тезата на изследването е нравствено парадигмализирана, като изследването привежда доказателства за това, че отдръпването от Бога и липсата на жива, просветена вяра, води до промяна на разбирането на християнската любов към ближните. А от изпълването ѝ със секуларен контекст – произлизат кризите и сътресенията в днешното българско общество. Предвид специфичното религиозно-нравствено рамкиране на тематичния обхват на изследването и съгласно дисциплинарните отлики на нравственото богословие, съдържателният богословски корпус на текста има преплитащи се плоскости със социологията, етиката, религиозната педагогика, социалната психология, философията, което определя нейният интердисциплинарен характер. Целите, задачите, теоретичната актуалност на проблематиката и методите на проучването са старателно и точно формулирани и обосновават реализираното тематично структуриране на текста.

*Първа глава* представлява изследване на библейските основания, богословско-етическия характер и църковно-социалните аспекти на християнската любов към ближния. Специално внимание се отделя на същността, свойствата, проявите и нарушенията на християнската любов към ближния и нейното място в служението на Църквата.

Във *втора глава* фокусът на изследването се поставя върху сравнителния богословско-етически анализ на християнската любов към ближния и съвременният секуларен етико-социален контекст. Изясняват се ключови понятия като секуларизация, секуларност и секуларизъм. Съпоставянето се извършва на основата на конкретни показатели за сравнение на светската (секуларна) и на християнската етика: нравствени ценности и добродетели, морални принципи; хуманистична любов към човека и християнска любов към ближния; християнска и секуларна позиция по отношение на семейството, училището (образование и възпитание), социалните грижи и обществените отношения.

В *трета глава* се извеждат и анализират проявите, проблемите и предизвикателствата пред християнската любов към ближния в съвременния секуларен социо-културен контекст. Проблемите на секуларизацията в българското общество са разгледани през призмата на християнската етика. Диагностицирани са причините за нравствената криза на съвременното българско общество: комунистическото управление и мерките му спрямо религията, вярата и Църквата; разделението между държавата и Църквата; премахването на официалния статут на църковния брак, както и на религиозното образование от българското училище; изземването от страна на държавата на социалната и милосърдна дейност на Църквата и на нейните благотворителни институции; провеждането на мащабна и настъпателна атеистическа пропаганда и налагането на материалистическия възглед за света и човека. Формулирани са религиозно-нравствените последици от тоталитарното комунистическо управление: духовно-нравствените проблеми на съвременното българско общество; секуларизирането на образованието, семейството и социалното милосърдие; промяната на религиозността на българския народ. Приведени и обобщени са резултати от емпирични изследвания за религиозността на българите, като на тяхна основа са направени изводи за секуларизираната религиозност, вяра и любов на българите. Анализирани са три Становища на Българската православна църква, в които точно и обосновано се изтъкват недъзите на предлаганите секуларни модели, практики, идеологии и законопроекти, както и резолюция на Европейския парламент, която изразява хуманистичната грижа, любов и отношение към човека като израз на съвременната секуларна идеология. Въз основа на използваните социално-етически, богословско-етически и сравнително-аналитичен методи се конкретизират предизвикателствата, пред които са изправени днес Българската православна църква, християните и цялото българско общество. Личната позиция на докторантката е ясно

изразена при формулиране на перспективите за справяне с тях. Тя посочва духовната и религиозна просвета като най-належащото, с което трябва да започне промяната на българското общество. Израстването на българския народ се свързва с перспективата на възстановяване на религиозното съзнание и живот на българите и възвръщането към вярата, Бога и Църквата. В дисертацията е включен и актуален пример, представящ пандемията днес като болезнен, но необходим урок по християнска любов.

В *заключението* се формулират коректно изводите и обобщенията от проведеното изследване, които са значими и адекватни на изследователския текст.

*Приложенията* подкрепят и обогатяват разбирането на дисертационната теза, доказана в проведеното научно изследване.

По отношение анализира на съдържанието на дисертационния текст:

1) Отбелязвам прецизно теоретизираната първа глава, вкл. нейните параграфи. Това изложение е необходимо от принципни и методологични съображения. Докторантката не се увлича по излишни пространни анализи и обстоятелства, а се концентрира върху изследвания проблем.

2) Подчертавам добрата архитектура на изследването с адекватна платформа и ефективен методологичен механизъм за успешно предметно обхващане и съдържателно проникване в изследвания проблем. Това е постигнато чрез проведения във втора глава сравнителен богословско-етически анализ и диагностицираните в трета глава прояви, проблеми и предизвикателства пред християнската любов към ближния в съвременния секуларен социо културен контекст.

3) Обединявам анализа и оценката си на *научните и научно-приложните приноси*, съдържащи се в представения дисертационен труд, с формулираните от кандидата и представени в автореферата приноси. Карчина обобщава приносните моменти на своята дисертация в 3 пункта. Те са реални. Първият е общо оценъчен. Вторият изказва същинския теоретичен резултат на цялото проучване. Третият носи действителна практико-приложна конкретика в посока прилагането на резултатите от научното изследване чрез предложения систематичен подход за обобщаване на емпирични данни от социологични изследвания на ценностните нагласи в българското общество.

#### **4. Аprobация на резултатите**

Дисертантката е представила резултати от дисертационното изследване на три научни форума, в които е взела участие: една международната, една национална и една докторантска научни конференции. Карчина има пет публикации непосредствено по

темата на дисертацията, четири от които са публикувани в сборници със статии и доклади от научни конференции и една в сп. Богословска мисъл, периодично издание на Богословския факултет към СУ „Св. Климент Охридски“.

Представените от кандидата Ваня Корчина публикации отговарят на минималните национални изисквания (по чл. 2б, ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ) и съответно на допълнителните изисквания на СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в научната област и професионално направление на процедурата. Няма доказано по законоустановения ред плагиатство в представения дисертационен труд и научни публикации по тази процедура.

## **5. Качества на автореферата**

Авторефератът в обем 39 страници представя необходимите реквизити на жанра дисертация (теоретично проучване, което формулира, структурира, аргументира и систематично излага иновативна докторска теза), като сбито възпроизвежда нейното съдържание и включва списък с приносните моменти и справка за публикациите на докторанта по темата на дисертационния труд. Допуснат е пропуск в изложението – последната осма точка от трета глава „Пандемията днес – един болезнен, но толкова необходим урок по християнска любов“ не е отразена в автореферата.

Въпреки отбелязаната непълнота авторефератът отговаря на всички изисквания за изготвянето му и представя обективно и коректно резултатите и съдържанието на дисертационния труд.

## **6. Критични бележки и препоръки**

### *• анализи и обобщения*

Въпреки всички останали коректно извършени анализи и обобщение, с които се отличава дисертационния труд, трудно ми е да приема представянето на хуманистичната позиция и грижа на секуларното общество като последица от тоталитарното комунистическо управление. Тази тенденция и философско-идеологическа позиция има глобален характер и е част от историческите процеси, свързани със секуларизацията на съвременния свят.

### *• методично равнище, точност и пълнота на резултатите*

Не е проведено собствено емпирично изследване, свързано с целите и задачите на дисертационния труд, което да бъде обработено със съответните научни статистически методи и да даде представителност на формулираните изводи.

Липсва конкретен апробиран модел или завършена парадигма, която да постави изследвания проблем на практико-приложно равнище.

• *литературна осведоменост*

Ограничаването на изследването единствено в рамките на един език прави проблематичен въпроса доколко тази библиография е достатъчна в изворово, информационно, херменевтично и интерпретативно отношение.

Смятам също, че дисертацията би спечелила много, ако бяха използвани ключови произведения на български митрополити, а именно: „Кризата в нашето училище“ на митрополит Борис Неврокопски и „Възпитанието в духа на християнството или безбожието“ на митрополит Методий Кусев.

## 7. Заключение

Въпреки отправените критични бележки и препоръки, след като се запознах с представените в процедурата дисертационен труд и придружаващите го научни трудове и въз основа на направения анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни и научно-приложни приноси, **потвърждавам**, че представеният дисертационен труд и научните публикации към него, както и качеството и оригиналността на представените в тях резултати и постижения, отговарят на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване от кандидата на образователната и научна степен „доктор“ в научната област 2. Хуманитарни науки и професионално направление 2.4.. Религия и теология. В частност кандидатът удовлетворява минималните национални изисквания в професионалното направление и не е установено плагиатство в представените по конкурса научни трудове.

Въз основа на гореизложеното, **препоръчвам** на научното жури да присъди на Ваня Величкова Карчина образователна и научна степен „доктор“ в научна област 2. Хуманитарни науки, професионално направление: 2.4. Религия и теология (Нравствено богословие).

28.02.2022 г.

Изготвил рецензията: (п.)

доц. д-р Магдалена Легкоступ